

ปรีดี พนมยงค์ ค.ศ. ๒๕๐๕

นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนา และความคิดของท่าน ปรีดี พนมยงค์

โดย วงศ์ พลนิกร*

ตัดตอนจากปาฐกถาพิเศษที่แสดงใน “วันปรีดี” ปี พ.ศ.๒๕๓๑

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

โดยที่การปาฐกถาในวันนี้จัดขึ้นในโอกาส “วันปรีดี” ปี ๒๕๓๑ เพื่อพวกเราชาว
ธรรมศาสตร์ และบุคคลภายนอกจะได้ทำพิธีระลึกถึงท่านปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การ
มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ฉะนั้น การปาฐกถาในหัวข้อ “นโยบายต่างประเทศ
ที่พึงปรารถนา” ตามที่ผู้จัดงานได้กำหนดให้ ผมจะได้พยายามนำแนวความคิดด้านต่างประเทศ

ของท่านปรีดี พนมยงค์ มากล่าวด้วย เท่าที่จะ
สามารถรวบรวมและค้นหามาได้ เพราะท่าน
ปรีดี พนมยงค์ ในระหว่างที่ท่านเป็นผู้รับผิดชอบ
ชอบในการบริหารราชการแผ่นดิน ท่านได้มี
บทบาทผลงานไว้มาก แม้ในภายหลังที่ท่าน
พ้นจากเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารบ้านเมือง
ไปแล้วก็ตาม ท่านก็ได้ให้แนวความคิดและชี้แนะ
แนวทางและนโยบายด้านต่างประเทศที่ควร
จะยึดถือตลอดมา

ลักษณะของนโยบายต่างประเทศ

๑. เอกราชและความเป็นอิสระ

แนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์
เกี่ยวกับเอกราชและความเป็นอิสระ

อย่างที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ท่านปรีดี พนม
ยงค์ ได้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนว
นโยบาย หรือแนวทางในการพัฒนาและการ
ปกครองบ้านเมืองภายหลังจากการเปลี่ยน
แปลงการปกครองของประเทศไทย เมื่อปี

*ธ.บ.เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำอาร์เจนตินา และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
เกษตรฯ ในรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ.๒๕๑๒-พ.ศ.๒๕๑๔)

พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งปรากฏในหลัก ๖ ประการ ในข้อแรกของหลัก ๖ ประการ ได้กำหนดว่า “จะรักษาเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง” ถ้าเพียงอ่านข้อความดังกล่าวนั้นก็ยังไม่สามารถจะสะท้อนให้เห็นความคิดในเรื่องนี้ของท่านปรีดี พนมยงค์ ชัดแจ้งนัก จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงสภาพที่แท้จริงของประเทศในขณะนั้นหรือก่อนระยะนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับต่างประเทศว่าเป็นอย่างไร ประเทศไทยในสมัยนั้นตกอยู่ในสภาพกึ่งเมืองขึ้นประเทศล่าเมืองขึ้นทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ายึดเอาดินแดนประเทศต่างๆเป็นเมืองขึ้น ประเทศไทยก็ถูกบีบบังคับให้ยกดินแดนบางส่วนให้แก่ประเทศทั้งสอง ทั้งตกอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดอันไม่ยุติธรรมต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ค่าขาย ทางศาล ในทางพหุติตการดำเนินนโยบายต่างประเทศก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศล่าเมืองขึ้นทั้งสองนั้น

จากนโยบายหลัก ๖ ประการ ข้อแรกนี้ได้สะท้อนให้เห็นเป้าหมายอันสำคัญที่สุด และเป็นสิ่งแรกที่คณะราษฎรได้ดำเนินการคือ ต้องทำให้ประเทศมีเอกราชอันสมบูรณ์ ไม่ตกอยู่ภายใต้การบีบบังคับโดยข้อตกลงที่ไม่ยุติธรรมและอิทธิพลของต่างประเทศทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้และตระหนักเป็นอย่างดีของท่านปรีดี พนมยงค์เกี่ยวกับสภาพการตกเป็นประเทศกึ่งเมืองขึ้นของประเทศไทยในขณะนั้น และประเทศไทยจะต้องแก้ไขให้หลุดพ้นจากสภาพประเทศกึ่งเมืองขึ้นเช่นนั้น แม้ว่าท่านปรีดี พนมยงค์ จะไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้งนักในขณะนั้นก็ดี

โดยที่ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นนักนิติ

ศาสตร์ ซึ่งยึดถือความชอบธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย (Rule of Law) เป็นหลัก จึงได้ยึดมั่นแนวทางเจรจาแก้ไขโดยสันติวิธีกับต่างประเทศเหล่านั้น แทนที่จะใช้กำลังเข้าแก้ไขดังเช่นประเทศอื่นๆบางประเทศ และในที่สุดเมื่อท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐-๒๔๘๑ ประเทศไทยได้ดำเนินการเจรจากับประเทศมหาอำนาจตะวันตกเหล่านั้น เพื่อแก้ไขให้ประเทศหลุดพ้นจากการถูกบีบบังคับ ข้อพันธะที่ไม่เป็นธรรมและเสมอภาคแก่ประเทศไทย และอิทธิพลของประเทศเหล่านั้น ในที่สุด เพียงระยะเวลาอันสั้นไม่ถึง ๒ ปีที่ท่านปรีดี พนมยงค์ อยู่ในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ประเทศไทยก็สามารถยกเลิกข้อตกลงหรือสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมและขาดความเสมอภาคแก่ประเทศเหล่านั้นได้หมดสิ้น โดยได้ทำข้อตกลงหรือสนธิสัญญาใหม่กับมหาประเทศต่างๆ ดังนี้ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อิตาลี ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ต่อมาเมื่อผมได้ไปรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ จึงได้รับทราบจากข้าราชการผู้ใหญ่ในกระทรวงฯว่า ที่การเจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นเป็นผลสำเร็จในระยะเวลาอันสั้นได้ ก็ได้อาศัยความรู้ความสามารถและเอาจริงเอาจังเพื่อประโยชน์ต่อบ้านเมืองของท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นสำคัญด้วย โดยท่านปรีดี พนมยงค์ เองต้องมาร่วมมือกับข้าราชการผู้รับผิดชอบ แม้ในเวลาค่าคืนเป็นเวลานานแรมปี

แม้ว่าท่านปรีดี พนมยงค์ จะมีได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องประเทศกึ่งเมืองขึ้น และประเทศ

เมืองขึ้นแบบใหม่ไว้โดยขัดแย้งนัก ในระหว่างที่ท่านมีส่วนรับผิดชอบบริหารบ้านเมืองก็ดี แต่ในเวลาต่อมา ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างขัดแย้งยิ่งขึ้นในหลายโอกาส ปรากฏชัดแจ้งที่สุดก็เห็นจะเป็นบทความเรื่อง “สงครามประสาท” (War of Nerves) กับ “สงครามโดยตัวแทน” (War by Proxy) ที่ท่านได้เขียนขึ้นเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกของสมาคมธรรมศาสตร์ แห่งแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ และได้มอบให้ “มดิชนรายวัน” ลงพิมพ์ด้วย

สาระสำคัญของบทความนั้น ได้ชี้ให้เห็นว่าแม้สงครามโลกครั้งที่ ๒ จะได้ยุติลงแล้วก็ตาม แต่โดยทางพฤตินัยนั้น มหาอำนาจของโลกได้แตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย ซึ่งได้ทำการต่อสู้กันผ่านทางเศรษฐกิจการเมืองและสงครามจิตวิทยา ที่เรียกว่า “สงครามเย็น” มหาอำนาจทั้งสองฝ่ายนั้นต่างพยายามแสวงหาและสร้างอิทธิพลเหนือประเทศอื่น รวมทั้งประเทศเล็กๆ ให้เป็นพวกพ้องสนับสนุนและปฏิบัติเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายตรงกันข้าม เพื่อผลประโยชน์และสนับสนุนนโยบายของตน ด้วยวิธีการและรูปแบบต่างๆ เช่น การตั้งเข้ามาร่วมเป็นพันธมิตรทางทหาร การสนับสนุนรัฐบาลที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของตน รวมทั้งการโค่นล้มขจัดรัฐบาลของต่างประเทศที่ขัดขวาง รวมทั้งการสร้างสนับสนุน “กลุ่มบีบบังคับ” (Pressure Group) เพื่อดำเนินการบีบบังคับให้รัฐบาลปฏิบัติตามนโยบายและแนวทางของประเทศมหาประเทศนั้น พยายามสร้างความเชื่อถือและศรัทธารวมทั้งความมั่นคง เพื่อให้ประเทศของตนไปร่วมและรับใช้นโยบายของประเทศมหาประเทศโดยอาศัยการให้ความช่วยเหลือทางด้านทหาร

อาวุธ งบประมาณ ความช่วยเหลือทางการศึกษา ให้นำทุนไปศึกษาและด้านวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อจงใจให้รัฐบาล ผู้นำ และเจ้าหน้าที่เกิดความเลื่อมใส ถูกครอบงำทางปัญญาและแนวความคิดจากประเทศมหาอำนาจ ดำเนินการทางโฆษณาชวนเชื่อ สงครามจิตวิทยาเพื่อให้รัฐบาล บุคคลชั้นนำและประชาชนหลงเชื่อและสนับสนุนปฏิบัติการตามนโยบายของประเทศมหาประเทศ จนในที่สุด ประเทศเล็กๆ เหล่า นั้นถูกชักจูงให้เข้าไปร่วมกับมหาประเทศในการใช้กำลังทางทหาร มีไม่น้อยที่ประเทศเล็กๆ ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศถูกยุบยับันหัว ก่อเรื่องให้เกิดการขัดแย้งทางกำลังทหารขึ้น โดยมหาประเทศมิได้เข้าร่วมปฏิบัติการรบพุ่งด้วยโดยตรง เพียงสนับสนุนให้อาวุธ ยุทธภัณฑ์และเงินทองอยู่เบื้องหลัง คือ ประเทศมหาประเทศใช้ประเทศเล็กๆ ซึ่งอยู่ใต้อิทธิพลทำสงครามแทนตน ซึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ เรียกว่า “สงครามโดยตัวแทน” (War by Proxy)

จากการที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ดำเนินการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อขับไล่ศัตรูผู้ยึดครองประเทศ และให้ประเทศไทยได้กลับคืนมีเอกราชและอิสรภาพดังเดิมนั้น ก็เป็นเครื่องแสดงถึงธาตุแท้และจิตใจของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่หวงแหนและพร้อมที่จะต่อสู้เสียสละเพื่อเอกราชและอิสรภาพของบ้านเมือง ซึ่งเรื่องนี้ได้มีผู้นำไปพูดไปเขียนกันทั้งในและนอกประเทศ เป็นที่รู้จักกันอยู่แล้ว จึงไม่ประสงค์จะเข้าไปในรายละเอียด

๒. นโยบายที่ฟังปรารภของใคร และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ระหว่างประเทศอย่างไร

หัวข้อการบรรยายคือ “นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนา” น่าจะได้ตั้งคำถามต่อไปว่า “ที่พึงปรารถนาของใคร” การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ก่อนอื่นจะต้องหาคำตอบข้อนี้ให้ได้ คือ นโยบายนั้นเป็นนโยบายที่เป็นประโยชน์ หรือพึงปรารถนาของใคร นโยบายต่างประเทศต้องเป็นที่พึงปรารถนาของประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ใช่ผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง รวมทั้งผลประโยชน์ในทางการเมือง ให้ตนอยู่ในอำนาจปกครองต่อไปมั่นคง หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นเงินเป็นทอง ผมไม่อยากจะใช้คำว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ” เพราะคำๆ นี้ฟังดูภูมิฐานและมีความขลัง แต่ขณะนี้ใช้กันจนเลอะจนกลายเป็นคำที่มีความหมายเลื่อนลอย ขณะนี้ใครจะทำอะไรทั้งทางดีและทางร้าย หรือแม้แต่ผลประโยชน์ของตนเอง ก็มักจะอ้างเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทั้งนั้น แม้ในกรณีของผู้นำและรัฐบาลของประเทศเล็กๆ ที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาประเทศ และอยู่ในสถานภาพ “สงครามโดยตัวแทน” ตามที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ชี้ให้เห็นไว้ดังกล่าวมาข้างต้น เขาก็ให้ตอบอย่างเดียวกันคือ “เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ” หากมองลึกๆ แล้ว ดูจะเป็นผลประโยชน์ที่ตนมีความมั่นใจว่าจะสามารถอยู่ในอำนาจได้ภายใต้การสนับสนุนอ้อมๆ ของมหาประเทศนั้นแหละเป็นสำคัญ

เราคงจะเห็นชัดแจ้งอยู่แล้วว่า ประเทศที่ทำสงครามกัน เสียชีวิตและทรัพย์สินเหลือคณานับด้วยกันทั้งสองฝ่าย และต่อมาเมื่อสงครามยุติแล้วประเทศคู่สงครามนั้น ก็กลับกลายเป็นมิตรและร่วมมือกันอีกครั้งหนึ่ง เช่น ในกรณีสหรัฐอเมริกากับเยอรมนี และญี่ปุ่น

เพื่อให้มองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของไทย ขอให้มองถอยหลังไปดูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จะทำให้มองเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น คือ เมื่อสงครามมหาเอเซียยุติลง ประเทศไทยก็ได้รื้อฟื้นความสัมพันธ์กับรัฐบาลจีนคณะชาติของท่าน นายพลเจียง ไคเช็ค ซึ่งเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา ต่อมารัฐบาลจีนคณะชาติถูกโค่นลงโดยกำลังของฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลเจียง ไคเช็ค หนีจากแผ่นดินใหญ่มาตั้งรัฐบาลอยู่ที่เกาะไต้หวัน ซึ่งเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศจีน โดยการช่วยเหลือทาง การทหาร การเมือง จากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา โดยถือว่ารัฐบาลของนายพลเจียง ไคเช็ค ที่เกาะไต้หวัน ยังเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของประเทศจีน ไม่ยอมรับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ที่ขึ้นปกครองบนผืนแผ่นดินใหญ่ และในองค์การสหประชาชาติ ก็ให้ผู้แทนของรัฐบาลจีนจากเกาะไต้หวันยังคงมีที่นั่งต่อไป ประเทศไทยในขณะนั้นต้องตกอยู่ในสถานภาพ “สงครามประสาท” และ “สงครามโดยตัวแทน” ตามที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้อธิบายไว้ข้างต้น ประเทศไทยเป็นพันธมิตรทางทหารกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่อย่างรุนแรง เริ่มสงครามเย็นและสงครามจิตวิทยา การโฆษณาชวนเชื่อ วาดภาพให้ประชาชนคนไทยได้มองเห็นสาธารณรัฐประชาชนจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ เป็นยักษ์เป็นมารที่จะนำไฟมาเผาวัดเผาวา และบ้านเมืองไทยให้วอดวาย โฆษณาชวนเชื่อว่าคนจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ได้รับความอดอยากอย่างแสนสาหัส ใช้คนลากคันไถเหมือนควาย ผู้คนผอมโซไม่มี

อาหารกิน ประเทศไทยไม่ยอมค้าขายติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นตลาดสินค้าไทยมาเป็นร้อยๆปีทั้งหมด คนไทยเดินทางเข้าประเทศจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ เดินทางกลับมาถึงเมืองไทยจะถูกจับเข้าคุก ผู้แทนราษฎรหลายคน ที่เดินทางไปทัศนศึกษาประเทศจีนผืนแผ่นดินใหญ่ กลับมาจะถูกคุมขังในข้อหาขบถ ซึ่งชาวบ้านตั้งชื่อให้ว่า “ขบถที่ศนาจร” ในทางการเมืองระหว่างประเทศ ไทยยังรับรองและถือว่ารัฐบาลจีนของนายพลเจียง ไคเช็ค ที่เกาะไต้หวัน เป็นรัฐบาลของประเทศจีน จนในที่สุดประเทศไทยได้ส่งกำลังทหารไปร่วมกับสหรัฐอเมริกา ทำสงครามกับกำลังของรัฐบาลจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ และเกาหลีเหนือในสงครามเกาหลี

ท่านปรีดี พนมยงค์ กับเรื่องสงครามโฆษณาชวนเชื่อ

เพื่อจะแสดงให้เห็นถึงว่าสภาพสงครามประสพ สงครามโฆษณาชวนเชื่อ สงครามโดยตัวแทน ซึ่งประเทศไทยเข้าไปมีบทบาทร่วมกับสหรัฐอเมริกา ทวีความรุนแรงและด้อยกว่าสงครามเพียงใด แม้แต่ท่านปรีดี พนมยงค์ ที่เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการเมืองอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะผู้ลี้ภัยการเมืองธรรมดาๆ ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำลายเกียรติภูมิของท่านปรีดี พนมยงค์ และทำลายชื่อเสียงของสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ ในการประชุมคาซิช-อัฟริกา ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อปี ค.ศ.๑๙๕๕ วัตถุประสงค์ของการประชุม ก็เพื่อแสวงหาความปรองดองในหมู่ประเทศที่ร่วมประชุม และแสวงหาสันติภาพและอยู่ด้วยกันอย่างสันติ ในที่ประชุม ผู้แทนไทยได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า

“การที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ (จีนบนแผ่นดินใหญ่) ประกาศอยู่เสมอในหลักการนี้ (หลักการอยู่ด้วยสันติ) ยังสงสัยว่าจะปฏิบัติตามคำแถลงได้หรือไม่ ฉะนั้น ขอถามจีนคอมมิวนิสต์ว่า การที่จีนคอมมิวนิสต์จัดตั้งรัฐบาลไทยขึ้นในจีนใต้ ซึ่งประเทศไทยถือว่าเป็นสำนักงานใหญ่ของคอมมิวนิสต์เพื่อรุกรานไทย การที่ฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์สนับสนุนให้นายปรีดี พนมยงค์ ควบคุม จัดการฝึกคนไทยที่พุดจิ้นและเชื้อชาติไทยในมณฑลยูนนาน เพื่อแทรกซึมและก่อกวนไทย” ในที่ประชุมสหประชาชาติ ผู้แทนรัฐบาลจีนที่เกาะไต้หวัน ก็พุดถึงเรื่องที่ไม่เป็นความจริงและบิดเบือนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในสงครามโฆษณาชวนเชื่อนี้เหมือนกัน ตอนแรกๆผมเองประจำอยู่ในสำนักงานผู้แทนไทยประจำสหประชาชาติในขณะนั้น ก็ไม่เข้าใจว่าผู้แทนจีนเขาหมายถึงใคร เพราะเขาเรียกว่า ชื่อท่านปรีดี พนมยงค์ ตามภาษาจีนว่า “ปี้หลี่” ต่อมาจึงได้ทราบว่าเขาหมายถึงท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขณะนี้ก็ได้ทราบกันแล้วว่าเป็นเรื่องเสกสรรปั้นแต่งขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทนทั้งสิ้น

ความจริงที่เกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์ ในระหว่างหลบภัยอยู่เมืองจีน ก็มีเพียงว่าท่านปรีดี พนมยงค์ ได้รับความเห็นอกเห็นใจในยามที่ตกทุกข์ได้ยากจากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยอนุญาตให้ท่านอาศัยอยู่ในประเทศจีน ในฐานะผู้ลี้ภัยการเมือง และต่อมาท่านก็ได้ย้ายไปอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ในระหว่างที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นหนึ่งในสภาวะที่ประเทศไทย

ตกอยู่ภายใต้สงครามประสาท สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และในที่สุด ร่วมอยู่ในสงครามโดยตัวแทนกับประเทศมหาอำนาจ ท่านปรีดีพนมยงค์ ได้ให้คำแนะนำมาถึงบรรดาผู้ที่รู้จักลูกศิษย์ลูกหา และผู้ที่ได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนท่านเสมอว่า ประเทศไทยควรจะมีความสัมพันธ์อันดีและค้าขายติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อผลประโยชน์ต่อประเทศและประชาชนคนไทยเอง

ในที่สุด ต่อมาภายหลังจากสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไป แผนการและฤทธิ์เดชของสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทนไม่ประสบผลสำเร็จ ประชาชาติทั้งโลกก็ยอมรับรัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีประชากรถึงหนึ่งในสี่ของประชากรทั้งโลก โดยยอมให้ตัวแทนของสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้ามาที่นั่งตามสิทธิ์อันชอบธรรมในองค์การสหประชาชาติ และองค์กรที่เกี่ยวข้องภายหลังจากที่มหาประเทศและประเทศเล็ก ๆ บางประเทศที่ร่วมอยู่ในสงครามโดยตัวแทน ซึ่งรวมทั้งไทยได้พยายามขัดขวางและต่อต้านมาเป็นเวลายาวนานถึง ๒๐-๓๐ ปี ประเทศไทยได้ฟื้นฟู มีความสัมพันธ์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งตรงกับแนวความคิดที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ชี้และแนะนำไว้ตั้งแต่ต้น หวนคิดถึงเรื่องนี้แล้วก็ทำให้คิดเสียตายระยะเวลาที่เสียไป ๒๐-๓๐ ปี ซึ่งควรจะได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองและประชาชนคนไทย แทนที่จะตกอยู่ในสภาวะที่ท่านปรีดีพนมยงค์ ได้เรียกในบทความนั้นว่า “ปั้นหัวจิ้งหรีดให้กัดกัน” หรือ “เสียมเขาควายเป็นชนกัน”

๓. นโยบายต่างประเทศสำคัญที่การปฏิบัติ

นโยบายต่างประเทศสำคัญที่การปฏิบัติ ลำพังคำแถลงนโยบายด้านต่างประเทศของรัฐบาล ย่อมไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีตามคำแถลงนโยบายนั้น จะต้องอาศัยการปฏิบัติเป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามคำแถลงนโยบายนั้น นโยบายหรือสุนทรพจน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้ว่าจะได้สรรหาถ้อยคำที่ไพเราะ และมีความหมายลึกซึ้งเพียงใดมาบรรจุไว้ แต่หากไม่มีการปฏิบัติ หรือปฏิบัติแต่ไม่เป็นผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายนั้นแล้ว นโยบายต่างประเทศที่แถลงไว้ก็ไร้ความหมาย

ทุกรัฐบาลที่ผ่านมา ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ ซึ่งได้แถลงเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ก็ดูจะเหมือนกันหมด คือ ยึดถือนโยบายเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน คงไม่มีรัฐบาลชุดใดที่จะแถลงว่า มีนโยบายเป็นศัตรูกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ในทางที่เป็นจริง หรือในทางปฏิบัติ นั้นมักจะสวนทางกับนโยบายที่ได้แถลงนั้น ไม่ว่าประเทศเพื่อนบ้านทางด้านตะวันตกและตะวันออก ประเทศไทยมักจะถูกประเทศเพื่อนบ้านกล่าวหาว่าปฏิบัติหรือยินยอมให้กองกำลังที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลของเขา มาใช้ดินแดนไทยเป็นที่หลบภัย จัดหาอาวุธ และมั่วสุมหรือเพื่อดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นที่แสลงใจแก่ประเทศเพื่อนบ้านตลอดมา บรรดาทูตไทยที่ประจำอยู่ในประเทศเหล่านั้น มักจะถูกต่อว่าในเรื่องนี้ตลอดมา ทางด้านประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน บางยุคบางสมัย ก็ได้ปฏิบัติการทางทหารเพื่อกำหนดอาณาเขตปราบปรามประชาชนในประเทศเหล่านั้น ซึ่ง

ก่อให้เกิดข้อขัดแย้งและเป็นการสวนทางกับนโยบายเป็นเพื่อนบ้านที่ดีที่ได้แถลงไว้ ฉะนั้นนโยบายต่างประเทศ จึงต้องดูที่การปฏิบัติสำคัญกว่าถ้อยคำแถลง

แม้ว่ากระทรวงการต่างประเทศ โดยหน้าที่จะเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติตามนโยบายนั้น แต่ในทางปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายนั้น จะต้องอาศัยส่วนราชการอื่นๆ อีกหลายส่วน จึงจะสามารถทำให้การปฏิบัติเป็นผลจริงจึงได้ รวมทั้งบุคคลภายนอก และเอกชน ก็จะสามารถสนับสนุนและช่วยเหลือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ อย่าได้ยึดมั่นแต่ระบบราชการ ฉะนั้นการประสานงานความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติตามนโยบายจึงมีความสำคัญยิ่ง ปัญหาการสร้างบรรยากาศความร่วมมือตามชายแดน ตลอดจนป้องกันและแก้ไขปัญหาตามชายแดน เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนสำคัญยิ่งกว่ากระทรวงการต่างประเทศเสียอีก ข้อนี้เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศจะต้องตระหนัก เราได้พบเห็นเสมอที่เกิดปัญหาขึ้นเนื่องจากการดำเนินการไม่มีการประสานงานกัน และไม่มีเอกภาพ ซึ่งเป็นผลเสียหายต่อนโยบายต่างประเทศส่วนรวม มีบางคนได้พยายามตั้งสูตรตายตัว เช่น สูตรที่ว่าในยามสงบ การเมือง (กระทรวงการต่างประเทศ) จะนำทหาร แต่ในยามสงคราม ทหารจะนำการเมือง ซึ่งสูตรดังว่านั้นไม่น่าจะเป็นประโยชน์และตรงกับสภาพความเป็นจริงต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สูตรที่ถูกต้องน่าจะเป็นว่าไม่มีการเดินหน้าเดินหลัง ถ้าจำเป็นจะต้องเดิน ก็ขอให้จับมือกันให้แน่น แล้วเดินหน้าไปพร้อมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน

๔. ใครเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ

ได้กล่าวมาตอนต้นแล้วว่า นโยบายต่างประเทศ จะต้องสอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ การทำความเข้าใจต่อไปว่า ใครเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ จะทำให้เราเข้าใจได้ว่า นโยบายต่างประเทศที่กำหนดขึ้นนั้นจะสามารถสอดคล้องกับความต้องการและผลประโยชน์ของประชาชนได้เพียงใด

ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้ที่กำหนดนโยบายต่างประเทศ และควบคุมให้มีการดำเนินการและปฏิบัติตามนโยบายก็คือ ประชาชนหรือราษฎรนั่นเอง โดยผ่านทางสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเขาเลือกตั้งมาในทางปฏิบัติที่เป็นมา รัฐบาลต้องนำนโยบายต่างๆ รวมทั้งนโยบายต่างประเทศเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร แต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ที่ใช้อยู่ในขณะนี้ ได้กำหนดไว้เพียงให้รัฐบาลนำนโยบายเสนอต่อสภาเท่านั้น ไม่ต้องขอมติเห็นชอบจากสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ราษฎรเลือกตั้งเข้ามา คงมีสิทธิเพียงแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายที่รัฐบาลเสนอเท่านั้น คือ ในที่สุดก็เป็นไปตามที่รัฐบาลเสนอ การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้อำนาจสภาผู้แทนราษฎรในการควบคุมการกำหนดนโยบายรัฐบาลลดลง สภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเพียงการตั้งกระทู้และญัตติ สอบถามและซักฟอกในการปฏิบัติและดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น นี่เป็นจุดอ่อนข้อแรกที่จะทำให้ นโยบายต่างประเทศที่กำหนดและเสนอต่อสภานั้น ไม่สอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ เราได้เห็นมา

แล้วในบางยุคบางสมัย ผู้นำและรัฐบาลได้นำประเทศประชาชนไปร่วมในการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยราษฎรมิได้รู้เห็นด้วยเลย และสงครามเช่นนั้นก็ไม่สอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่เป็นผลประโยชน์ของมหาประเทศที่เราเข้าไปร่วมอยู่ในสงครามโดยตัวแทน

ในทางที่เป็นจริงตลอดมา สภาผู้แทนราษฎรก็ไม่ค่อยได้ติดตามและให้ความสนใจต่อนโยบายและการดำเนินปฏิบัติตามนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลเท่าที่ควร จริงอยู่แม้ว่าจะมีคณะกรรมการต่างประเทศของสภาผู้แทนราษฎรเป็นกลไกในการควบคุม ติดตาม ตลอดจนการเสนอคำแนะนำต่อรัฐบาลในด้านนโยบายต่างประเทศ แต่ก็ยังมีบทบาทอยู่น้อยมาก หรือในบางยุคบางสมัยแทบไม่มีเลย ประชาชนและผู้แทนราษฎรเองไม่น้อยก็ยังมีความรู้สึกว่าเรื่องต่างประเทศนี้เป็นเรื่องเล็กซึ่งต้องอาศัยภูมิปัญญา ความรู้สูง เฉพาะแต่เจ้าหน้าที่หรือนักการทูตเท่านั้นที่จะเข้าถึงได้ แม้ในขณะที่ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทนตามที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้พูดถึง จึงไม่ค่อยมีเสียงคัดค้านวิพากษ์วิจารณ์นโยบายเช่นนั้นของรัฐบาล จากสภาผู้แทนฯ สื่อสารมวลชน ทั้ง ๆ ที่การดำเนินการตามนโยบายเช่นนั้น ไม่สอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่

สรุปแล้ว การกำหนดนโยบายต่างประเทศและการดำเนินการปฏิบัติตามนโยบายตกอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ถ้าบังเอิญได้รัฐบาลที่มีสายตายาวไกล ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่มีหลักและการยึดถือ

ผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำทางปัญญา แนวความคิด และผลประโยชน์ (รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่) อันเนื่องมาจากสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทน ก็นับว่าเป็นโชคดีของคนไทย แต่ถ้าเป็นรัฐบาลที่สายตาสั้น มองถึงประโยชน์ของตน โดยคิดว่าจะทำให้ตนและพรรคพวกอยู่ในอำนาจมั่นคงเท่านั้น ไม่นึกถึงความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนแล้ว ประชาชนก็จะเป็นผู้รับเคราะห์กรรม

อีกประการหนึ่ง การยกร่างนโยบายของรัฐบาลที่จะไปแถลงต่อสภานั้น ในทางปฏิบัติจริง ๆ ข้าราชการประจำคือ ปลัดกระทรวง อธิบดีเป็นผู้ยกร่างเสนอรัฐบาล โดยอาศัยวิธีอัตวิสัย คือ อาศัยทัศนคติของตนเองหรือเอาความรู้สึกแนวความคิดของตนเป็นที่ตั้ง แทนที่จะอาศัยวิธีภาวะวิสัยที่เป็นจริง การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการประจำส่วนใหญ่ ก็มักจะถือหลักปลอดภัยไว้ก่อน การยกร่างนโยบายก็เช่นกัน จะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและแนวทางที่จะขัดแย้งกับรัฐบาลและรัฐมนตรี มิฉะนั้นตนจะลำบาก การยกร่างนโยบายจึงมักจะยึดเอานโยบายเดิมและเพิ่มเติมบางข้อเข้าไปบ้างเท่านั้น ไม่ได้สอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ขณะนี้แนวความคิด การดำเนินการภายใต้สภาวะสงครามจิตวิทยา สงครามชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทนที่ชักจูง ครอบงำให้เรายอมรับและดำเนินการมาเป็นเวลานานนั้น ควรจะได้รับการผ่อนคลายและสลัดทิ้งไป เพื่อให้หันนโยบายต่างประเทศของเราเป็นอิสระ

สมตามคำเตือนสติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้เตือนไว้ข้อหนึ่งว่า “อย่าลืมว่าชาติไทยต้องเป็นไทยจริงๆ จะยอมอยู่ในความครอบงำหรืออุปถัมภ์ของชาติอื่นไม่ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะประเสริฐเลิศฟ้าปานใด” เพื่อให้นโยบายและการดำเนินการตามนโยบายสอดคล้องกับความปรารถนา และผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่อันแท้จริง

เป้าหมายพื้นฐาน ของนโยบายต่างประเทศ ที่ประชาชนปรารถนา

นี่เรามาพิจารณาว่า อะไรคือเป้าหมายหรือจุดหมายของนโยบายต่างประเทศที่ประชาชนพึงปรารถนา คือ เราต้องรู้จุดหมายหรือเป้าหมายอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่เราจะเดินทางไปสู่อะไร แล้วเราจะได้กำหนดแนวทางที่จะเดินทางไปสู่อะไร

ข้อที่ ๑ ไม่ต้องการสงคราม ประชาชนส่วนใหญ่ของทุกประเทศไม่ต้องการสงครามมองเห็นชัดเจนแล้วว่าสงครามไม่นำผลดีอะไรมาสู่ประชาชน นอกจากจะนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สินของประชาชนแล้ว ยังจะนำมาซึ่งความทุกข์ยากมาสู่ประชาชน ความวิฤติทางเศรษฐกิจ สินค้าขาดแคลน เงินเฟ้อ ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ประสบชะตากรรมมาแล้วอย่างไรคงจำได้ดี นั่นเป็นเพียงสงครามผ่านบ้านเมืองเรา มิได้มีการต่อสู้รบพุ่งในดินแดนเรา ขณะนี้สื่อสารมวลชนสามารถติดต่อถึงกันได้หมดทั้งโลก เราได้เห็นความสูญเสีย โศกร้ายของสงครามต่างๆที่เกิดขึ้นในที่อื่น ซึ่งนำมาซึ่งความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และสร้างความทุกข์ยาก

แก่ประชาชนคู่สงครามมากเพียงใด ประชาชนไม่ได้ผลประโยชน์อะไรในสงครามนั้น นอกจากถูกปืนหัวเหมือนจิ้งหรีดให้กัดกันในสงครามโดยตัวแทนของมหาประเทศ ยิ่งขณะนี้ความร้ายแรงของอาวุธที่จะใช้ประหัตประหารกันมากขึ้น จึงไม่มีประชาชนใดที่ต้องการสงครามเว้นแต่ผู้นำรัฐบาลและประชาชนส่วนน้อยที่ได้ผลประโยชน์จากการนำประเทศไปอยู่ภายใต้สภาวะสงครามจิตวิทยา และสงครามโดยตัวแทนและถูกครอบงำในทางปัญญา

ฉะนั้น นโยบายต่างประเทศและการดำเนินการปฏิบัตินโยบายต่างประเทศอันเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาชน คือ การไม่มีการสงครามในประเทศเราเองและประเทศอื่น ๆ ไม่สนับสนุนสงครามหรือเตรียมสงคราม ไม่มีการเผชิญหน้ากันทางกำลังทหาร ยึดมั่นในการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ไม่ยอมให้ดินแดนของตนต้องตกเป็นฐานกำลังและการปฏิบัติการทางทหารของประเทศอื่น แสวงหาเส้นทางไปสู่สันติภาพและการร่วมมือกันระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้คือความปรารถนาของประชาชน และเป็นพื้นฐานอันสำคัญของนโยบายและการดำเนินด้านต่างประเทศ

ท่านปรีดี พนมยงค์ กับสันติภาพ

แนวความคิดเกี่ยวกับสันติภาพและการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีนี้ เป็นสิ่งที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ยึดถือตลอดมา การแก้ปัญหาระหว่างประเทศก็เช่นกัน โดยท่านเป็นนักนิติศาสตร์ ยึดถือความถูกต้อง ความชอบธรรม และการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ภายหลังจากท่านปรีดี พนมยงค์ กลับจากไปเยือนยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เมื่อปี ๒๔๗๘ ท่าน

ได้มองเห็นการเริ่มตั้งเค้าของสงคราม จึงได้ผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยความเป็นกลางขึ้นในปี ๒๔๘๒ เจตนาของกฎหมายฉบับนี้คือประเทศไทยจะรักษาความเป็นกลางหากเกิดสงครามขึ้น ประเทศไทยจะไม่เข้ากับข้างใดข้างหนึ่งในสงคราม แต่เป็นที่น่าเสียดายเมื่อสงครามมหาเอเซียบูรพาเกิดขึ้นในเวลาต่อมา รัฐบาลในขณะนั้นได้นำประเทศเข้าข้างญี่ปุ่น ในขณะเดียวกัน ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนนวนิยายเชิงประวัติศาสตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” ขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ และได้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ขึ้นเป็นภาพยนตร์เสียงภาษาอังกฤษในฟิล์ม นำออกฉายในประเทศและต่างประเทศ เจตนาของท่านปรีดี พนมยงค์ ในการเขียนนวนิยายและทำภาพยนตร์เชิงประวัติศาสตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” ขึ้นมิใช่เพื่อความบันเทิงเรีงรมย์ หากเพื่อการสื่อสาร ทศนคติอันเกี่ยวกับสันติภาพ โดยเห็นว่า “สันติภาพ” นั้นเป็นของมีคุณค่าและหาได้ยากยิ่ง ซึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนไว้ในคำนำของนวนิยายเรื่องนี้ว่า “นวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นเพื่ออุทิศให้แก่สันติภาพ เพราะว่ชัยชนะแห่งสันติภาพนั้นมิได้มีชื่อเสียงบรรลือนามน้อยไปกว่าชัยชนะแห่งสงครามแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับสัจธรรมของพระบรมศาสดาว่า “นตถิ สันติ ปริ สุข” ไม่มีสุขใดเสมอด้วยความสงบ เมื่อประเทศไทยใช้กำลังเรียกร้องและยึดเอาดินแดนคืนจากฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีน ในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังพ่ายแพ้ต่อฝ่ายอักษะในสงครามยุโรป ท่านปรีดี พนมยงค์ ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลในการใช้กำลังทหารเข้าแก้ปัญหา โดยฉวยโอกาสในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังเพลี่ยงพล้ำเช่นนั้น ควรจะได้อาศัยการ

เจรจากันโดยสันติวิธี นักศึกษา นักเรียน ทั่วประเทศ ได้เดินขบวนเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส นักศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งท่านเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยได้ร่วมเดินขบวนด้วย เมื่อเสร็จจากการเดินขบวนแล้ว ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้อธิบายให้นักศึกษาฟังว่า การที่ประเทศไทยส่งกำลังทหารเข้ายึดเอาดินแดนที่เสียไปคืนจากฝรั่งเศสเช่นนั้น เป็นการไม่สมควร และไม่ถูกต้อง ควรที่ประเทศไทยจะได้หาทางเจรจาด้วยสันติวิธีแทนการก่อสงคราม ท่านปรีดี พนมยงค์ ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลในการนำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่น จึงได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อกอบกู้เอกราชของประเทศ ซึ่งเรื่องนี้ได้มีการเขียนบันทึกไว้แล้วมากมาย จึงไม่ขอกล่าวถึง

เมื่อสงครามมหาเอเซียบูรพายุติลง โดยที่ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร รัฐบาลในขณะนั้นนำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่น ซึ่งว่าตามความจริงและกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว ประเทศไทยย่อมตกอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม ท่านปรีดี พนมยงค์ ก็ได้รับแก้ไขสถานการณ์เพื่อไม่ให้ประเทศไทยตกอยู่ในฐานะผู้พ่ายแพ้สงคราม โดยได้ดำเนินการติดต่อเจรจากับฝ่ายพันธมิตร เพื่อให้ประเทศไทยกลับคืนสู่สถานภาพเดิมก่อนประกาศสงคราม ให้บ้านเมืองกลับสู่สันติภาพดังเดิม โดยได้ประกาศให้การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายพันธมิตรเป็นโมฆะ ประชาชนคนไทยไม่ปรารถนาที่จะทำสงครามกับพันธมิตร ได้ประกาศสันติภาพเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ และดำเนินการแก้ไขให้สถานะสงครามกับฝ่ายพันธมิตร

ผ่อนคลายลงและหมดไปโดยเร็วที่สุด เพื่อ บ้านเมืองและประชาชนคนไทยได้กลับคืนสู่ สันติภาพ นับว่าท่านปรีดี พนมยงค์ ได้มี บทบาทสำคัญในการรักษาเอกราช และนำ สันติภาพกลับคืนมาสู่ประชาชนคนไทย

ข้อที่ ๒ อยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศ เพื่อนบ้าน ประชาชนมีความปรารถนาที่จะอยู่ ร่วมกับประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านโดย สงบสุข ไม่เป็นศัตรูรบราฆ่าฟันกัน มีความ เข้าใจและร่วมมือกัน โดยต่างฝ่ายต่างยึดถือ และปฏิบัติบนพื้นฐานโดยการเคารพเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของกัน และกัน เคารพสิทธิของแต่ละประเทศที่จะดำรง อยู่โดยปราศจากการแทรกแซงและคุกคามจาก ภายนอก ไม่แทรกแซงในกิจการภายในของ กันและกัน ทั้งละเว้นดำเนินการบ่อนทำลายต่อ กัน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ระบุข้อ ขัดแย้งโดยสันติวิธีตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค และเว้นการ คุกคามหรือใช้กำลังต่อกัน และไม่ยอมให้ผู้ ใดแทรกแซงดินแดนของตนเป็นฐานทัพเพื่อแทรกแซง ประเทศอื่นหรือรุกรานประเทศอื่น ไม่ว่าจะในรูป แบบใด ราษฎรมีความสัมพันธ์ผูกพันกันมา นาน ปรารถนาที่จะอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข ทำมาค้าขายและติดต่อกันเป็นปกติ

ในส่วนที่มีความแตกต่างกันในระบบ การปกครองและเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อน บ้าน คือ ลาว เวียดนาม และกัมพูชานั้น ถือ เป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศ เป็นภาระ หน้าที่ของประชาชนของประเทศนั้น ๆ จะดูแล กันเอง ไม่ใช่หน้าที่ของประเทศภายนอกจะ เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศ

อื่น หากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็เกิดจาก พลังของมวลราษฎรแห่งประเทศนั้นเอง ระบบ สังคมของมนุษย์อยู่ภายใต้ “กฎอนิจจัง” คือ มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะเก๋าดำเนินไปสู่ความ เสื่อมสลายและสภาวะใหม่ที่กำลังเจริญเติบโต เปลี่ยนจากระบบที่มีการกดขี่ เบียดเบียน ไป สู่ระบบที่ปราศจากการกดขี่เบียดเบียนระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์ สิ่งประเทศไทยและประเทศ ในอินโดจีนทั้งสามจะต้องคิดคือ เราจะต้อง เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติ ไม่ตกอยู่ภาย ใต้สงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทน ไม่ยอมให้ถูกปั่นหัว เหมือนจิ้งหรีด หรือเสียมเขาควายให้ชนกัน จากมหาประเทศ โดยอาศัยความแตกต่างกัน ในระบบการปกครองเศรษฐกิจ และความเชื่อ ในทางการเมือง ซึ่งเป็นการไม่สอดคล้องกับ ความปรารถนาของประชาชนที่จะอยู่ร่วมกัน โดยสันติ

ที่นี้มาถึงปัญหาสำคัญที่เราจะต้องพิจารณา ในสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันโดย สันติกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในอินโดจีน คือ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ในทางภูมิศาสตร์ และที่ตั้งของประเทศกับ ประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชา เราต้อง อยู่ด้วยกัน ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม ประเทศไทย คนไทยต้องอยู่กับประเทศทั้งสาม ถ้าเป็นบ้านเราอาจจะโยกย้ายหรือถอนกันไป อยู่ที่ยื่นได้ แต่นี้เป็นประเทศ เราไม่มีทางอื่น นอกจากจะต้องอยู่ด้วยกันกับประเทศเหล่านั้น ถ้าเช่นนั้นพิจารณาจากสภาพที่เป็นจริง เหลือ อยู่หนทางเดียวเท่านั้นคือ ต้องอยู่ร่วมกันกับ ประเทศเพื่อนบ้านโดยสันติ และทั้งสองฝ่าย จะต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยกัน ผมใช้คำว่าเรียน

รู้คือ ทั้งสองฝ่ายจะต้องปรับปรุงตัวเองเพื่ออยู่ร่วมกันโดยสันติ บนมูลฐานและแนวปฏิบัติดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งรัฐบาลบางยุคบางสมัยได้เคยกำหนดเป็นหลักการและแนวทางไว้แล้ว แต่ต่อมามีได้ปฏิบัติให้เป็นผลจริงจังและละเอียดที่จะปฏิบัติเช่นนั้น

บทบาทของท่านปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพ ของประเทศในอินโดจีน

ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะยุติลงปรากฏว่าได้มีการเคลื่อนไหวของบรรดาผู้นำทางการเมือง และประชาชนที่รักความเป็นเอกราชและอิสรภาพในบรรดาประเทศเมืองขึ้นในเอเชียและที่อื่นทั่วโลก เพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพ หลุดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของบรรดาประเทศล่าเมืองขึ้น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทุกประเทศเป็นเมืองขึ้นนอกจากประเทศไทยได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อความเป็นเอกราช และอิสรภาพหลุดพ้นจากเป็นเมืองขึ้นเช่นเดียวกัน ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ติดตามอย่างใกล้ชิด และสนับสนุนการเคลื่อนไหวนั้นตลอดมา โดยการติดต่อส่วนตัวกับผู้นำทางการเมืองของประเทศเมืองขึ้นเหล่านั้น และส่งผู้แทนไปร่วมประชุมเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่จัดขึ้น และผู้นำทางการเมืองของประเทศเมืองขึ้นเหล่านั้นต่างก็มองเห็นคุณค่าของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศเอกราชประเทศเดียวในภูมิภาคแถบนี้ และตัวท่านปรีดี พนมยงค์ ในการที่จะต่อสู้ให้ได้มาซึ่งเอกราชและอิสรภาพ การประชุมเคลื่อนไหวของผู้นำทางการเมืองได้มีขึ้นหลายแห่งในรูปแบบ และภายใต้ชื่อแตกต่างกัน

เช่น ปี พ.ศ.๒๔๘๙ อู๋องซาน ผู้นำทางการเมืองพม่า เสนอให้มีการประชุมระหว่างประเทศในเอเชีย เพื่อพิจารณาหาทางดำเนินการให้บรรดาประเทศเมืองขึ้นในเอเชีย ได้บรรลุถึงอิสรภาพโดยเร็วที่สุด ต่อมาผู้นำทางการเมืองอินโดนีเซีย Soetan Sjahrir ได้เสนอให้กลุ่มประเทศในเอเชียรวมกลุ่ม เพื่อป้องกันไม่ให้บรรดาประเทศในภูมิภาคนี้ตกไปรวมอยู่ในการขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจ ในปี พ.ศ.๒๔๙๐ บัณฑิตเนห์รู ผู้นำทางการเมืองของอินเดีย ได้จัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศในเอเชียขึ้น ที่กรุงนิวเดลี และต่อมาก็มีการประชุมพบปะระหว่างผู้นำทางการเมืองของประเทศเมืองขึ้นในภูมิภาคนี้หลายครั้ง วัตถุประสงค์สำคัญของการประชุมและการเคลื่อนไหวก็คือ ผนึกกำลังกันเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งเอกราชและอิสรภาพ หลุดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นนั่นเอง

ในประเทศไทย ราวเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้สนับสนุนให้มีการประชุมขึ้นที่กรุงเทพฯ ได้มีผู้นำทางการเมืองในภูมิภาคนี้ เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา และอินโดนีเซีย ฯลฯ มาร่วมประชุม และเมื่อเสร็จการประชุมแล้วก็ได้ออกปฏิญญากรุงเทพฯ สารสำคัญของสารตกลงกันก็คือ จะผนึกกำลังกันเพื่อต่อสู้กับการกลับคืนมาของประเทศล่าเมืองขึ้น และต่อมาเมื่อเดือนกันยายนปีเดียวกัน ผู้นำทางการเมืองของประเทศเหล่านั้นก็ได้มาประชุมที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง และได้ประกาศก่อตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South east Asia League) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะร่วมมือประสานและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างประเทศใน

ภูมิภาคนี้ โดยยืนยันถึงหลักการแอตแลนติก และกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งจะนำไปสู่สันติภาพในภูมิภาคนี้ สันนิบาตมีคำขวัญว่า “Unity in Southeast Asia” ซึ่งวัตถุประสงค์อันแท้จริงก็คือ การผนึกกำลังกันเพื่อต่อต้านการกลับคืนมาของลัทธิอาณานิคม

นับว่าเป็นครั้งแรกของการพยายามรวมกลุ่มของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าไปมีบทบาทอยู่ด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดาย เนื่องจากต่อมาเป็นเวลาอีกเพียงเล็กน้อยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในประเทศไทย เกิดรัฐประหารขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๙๐ ผู้ขึ้นมาปกครองบ้านเมืองโดยรัฐประหารในครั้งนี้ ได้เอาเรื่องการก่อตั้งสันนิบาตนี้เป็นเครื่องทำลายล้างท่านปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน โดยเสกสรรปั้นเรื่องกล่าวหาว่าแผนการก่อตั้งสันนิบาตนี้เป็นแผนการที่จะนำประเทศไปสู่การปกครองแบบสาธารณรัฐ ปี พ.ศ.๒๔๙๐ นับว่าเป็นจุดตั้งต้นที่ประเทศไทยเราเริ่มตกไปอยู่ภายใต้สงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโคลยตัวแทนของมหาประเทศ นอกเหนือจาก

การทำลายและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยของบ้านเมืองเรา ในเวลาต่อมาเป็นเวลานาน และยังกระทำให้เรื่องราวและอุดมการณ์ของสันนิบาตต้องสิ้นสุดลง

แม้ในการประชุมกรรมการไกล่เกลี่ยระหว่างฝรั่งเศสกับไทย ณ กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๙๐ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการคืนดินแดนที่ประเทศไทยได้มาจากประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ผู้แทน

ฝรั่งเศส ได้เสนอตั้งสหภาพเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Pan Southeast Asia Union) ขึ้น ซึ่งประเทศไทยได้ยอมรับตามข้อเสนอของฝรั่งเศส แต่ได้เสนอเงื่อนไขว่าในการเสนอตั้งสหภาพนั้น จะต้องให้ประเทศกัมพูชาและลาวเข้าเป็นสมาชิกในฐานะรัฐเอกราชอยู่ด้วย เท่ากับเสนอให้ฝรั่งเศสให้อิสระภาพแก่ประเทศกัมพูชาและลาว เพราะทราบดีว่าฝรั่งเศสจะยังไม่พร้อมให้อเอกราชแก่ทั้งสองประเทศ ในที่สุดฝรั่งเศสไม่สามารถจะรับข้อเสนอของไทยได้ จากเรื่องนี้เป็นการศึกษาถึงแนวความคิดและความพยายามของท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการปกครองบ้านเมืองในขณะนั้น ในการสนับสนุนให้ประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นเมืองขึ้นได้รับเอกราชและอิสรภาพ ผมเองได้เคยรับฟังคำอธิบายจากท่านปรีดี พนมยงค์ ว่า ในอนาคตหากประเทศเมืองขึ้นได้เอกราชและอิสรภาพและรวมผนึกกำลังกัน ก็จะสามารถทำให้ประเทศไทยและประเทศเหล่านั้นสามารถกำหนดชะตากรรมของตนได้โดยอิสระ หลุดพ้นจากการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการบีบบังคับและชักจูงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารจากมหาประเทศดังเช่นในอดีต

นอกจากนั้นในด้านการต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพของประเทศเมืองขึ้นทั้งสามในอินโดจีน คือ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ให้ความเห็นใจสนับสนุนและช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพในประเทศทั้งสามมาแต่ตอนต้น ร่วมกับผู้นำทางการเมืองบางคน และประชาชนในภาคอีสานที่สนับสนุนขบวนการกอบกู้เอกราชและอิสร

ภาพนั้น ด้วยเหตุนี้ บรรดาผู้นำทางการเมือง และประชาชนในประเทศอินโดจีนทั้งสามจึง ยกย่องและนับถือท่านปรีดี พนมยงค์ และครอบครัวมากมาจนถึงขณะนี้ ผู้นำของประเทศเหล่านั้น ภายหลังจากได้กอบกู้เอกราชและอิสรภาพเสร็จแล้ว ได้กล่าวเปิดเผยให้ประชาชนของเขา และคนไทยที่ได้พบปะทราบอยู่เสมอว่า *“ในการกอบกู้เอกราชและอิสรภาพของประเทศของเขานั้น คนไทยมีความเห็นอกเห็นใจ สนับสนุนและช่วยเหลือ ซึ่งเขาจะไม่มีวันลืมเลย”* คนไทยที่เขากล่าวถึงนั้น ย่อมหมายถึงท่านปรีดี พนมยงค์ และผู้นำทางการเมืองในภาคอีสาน และประชาชนคนไทย ซึ่งได้มีความเห็นอกเห็นใจสนับสนุนและช่วยเหลือต่อการดำเนินการกอบกู้เอกราชของเขา

ข้อ ๓. มินโยบายอิสระ การดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นอิสระ คือ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและถูกครอบงำจากต่างประเทศ ยืนอยู่บนขาของตัวเอง จึงเป็นที่ปรารถนาของประชาชนคือ เป็นอิสระทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นอิสระหลุดพ้นจากการถูกครอบงำทางปัญญาความคิดจากต่างชาติ รักษาผลประโยชน์ของประชาชนคนไทยเป็นสำคัญ การได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่มีอะไรผูกพันอยู่กับประเทศหนึ่งประเทศใด และความช่วยเหลือนั้นต้องไม่มีพันธะ ความร่วมมือกันกับต่างประเทศก็อยู่บนมูลฐานของความเสมอภาค ยุติธรรม และผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ใช่ในนโยบายที่ท่านปรีดี พนมยงค์ เรียกว่า *“นโยบายภิกษาจารย์”* ทำให้ชาติไทยเสียศักดิ์ศรีในสายตาของชาวโลก

ในปัจจุบันนี้ การทำสงครามจิตวิทยา

สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทน ได้ลดบทบาทและผ่อนคลายลง เนื่องจากถูกต่อต้านจากประเทศต่างๆ และประชาชนผู้ใฝ่สันติภาพในโลก ซึ่งกำลังแสวงหาความปรองดอง ความร่วมมือกันระหว่างประเทศ เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพมากขึ้น มหาประเทศที่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายก็กำลังเดินตามแนวทางที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดี แนวความคิด ทักษะคติ และความเคยชินที่ตกอยู่ภายใต้สภาวะสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทนในหมู่ผู้นำรัฐบาล เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบและประชาชนบางหมู่ ยังมีได้สลายไปหมดสิ้น จึงจำเป็นที่ประชาชนผู้ใฝ่สันติภาพจะต้องพยายามดำเนินการต่อไป เพื่อให้ประเทศเราหลุดพ้นจากการตกอยู่ในสภาวะสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทน ซึ่งประเทศเราได้เข้าไปมีส่วนร่วมมาเป็นเวลานาน ให้หมดสิ้นไป ประเทศเราจะได้นำนโยบายต่างประเทศเป็นอิสระ และสอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนอันแท้จริง

บางคนอาจจะคิดว่า การดำเนินการเช่นนั้นเท่ากับการเป็นปฏิปักษ์กับมหาประเทศที่ประเทศเราเข้าไปร่วมในสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณาชวนเชื่อ และสงครามโดยตัวแทน เจตนาของเราหาเป็นเช่นนั้นไม่ เรายังคงต้องการมีความสัมพันธ์อันดี ความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้า และความช่วยเหลือจากทุกประเทศและทุกฝ่าย สิ่งที่เราต้องการคือเราไม่ปรารถนาจะถูกชักจูง ชักนำไปตกไปอยู่ภายใต้สภาวะสงครามจิตวิทยา สงครามโฆษณา

ชวนเชื้อ และสงครามโดยตัวแทน จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เราต้องการเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพื่อสอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนชาวไทย

ข้อ ๔. ร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในโลกปัจจุบันนี้ ทางด้านเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนา ประเทศทุกประเทศจะต้องอาศัยพึ่งพา และร่วมมือกันกับประเทศอื่น ประเทศเราก็เช่นกัน จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ความช่วยเหลือแลกเปลี่ยนวิชาความรู้เทคโนโลยีกับต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันในระบอบการปกครอง การเมือง และเศรษฐกิจ

ฉะนั้น นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนาของประชาชน ประการหนึ่งคือ มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้าขายติดต่อ โดยมูลฐานผลประโยชน์ร่วมกัน และความเสมอภาคยุติธรรมกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างในระบอบการปกครอง การเมือง และเศรษฐกิจ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ประเทศเราซึ่งตกอยู่ในสภาวะสงครามจิตวิทยา สงครามตัวแทน ชวนเชื้อ และสงครามโดยตัวแทน ร่วมกันมหาประเทศ ได้ดำเนินการสวนทางกับแนวทาง และความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนนั้น ในบางยุคบางสมัย เช่น ไม่ค้าขาย และติดต่อกับประเทศบางประเทศที่มหาประเทศที่เราร่วมอยู่เป็นปฏิปักษ์ เช่น ในกรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นตลาดของไทยมาแต่สมัยโบราณ ในสมัยหนึ่งเราก็ประกาศระงับการค้าติดต่อค้าขายด้วย เพื่อให้เป็นไปตามพันธะของสหรัฐอเมริกาที่กำหนดไว้ว่า ประเทศต่างๆที่ได้รับความช่วยเหลือจาก

สหรัฐอเมริกา จะต้องระงับการค้าขายสินค้า ยุทธปัจจัยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งสินค้าของไทยที่ส่งออก ตกอยู่ในบัญชียุทธปัจจัยของสหรัฐอเมริกาทั้งนั้น ประเทศไทยไม่สามารถส่งสินค้า เช่น ข้าว ยางแผ่น น้ำตาลทราย แร่ดีบุก ฯลฯ ไปขายให้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ ในขณะที่มหาอำนาจตะวันตกบางประเทศเขาส่งรถบรรทุกและยานพาหนะไปขายให้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ การดำเนินนโยบายเช่นนั้นไม่เฉพาะแต่การแสดงผลเป็นการทำให้เสียผลประโยชน์ต่อประเทศไทยและคนไทย ในทางที่เป็นจริง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเขาก็ไม่เดือดร้อน คงซื้อสินค้าไทยได้เป็นปกติ โดยผ่านคนกลาง เช่น ฮองกง สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ซึ่งได้กำไรไปส่วนหนึ่ง แทนที่จะตกเป็นของคนไทย และการที่ประเทศไทยซึ่งมีพลเมือง ๔๐ ล้านกว่าคนเมื่อ ๔๐ กว่าปีมาแล้ว ดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับจีน ซึ่งมีพลเมืองรวม ๑,๐๐๐ ล้านคนนั้น จะเป็นนโยบายที่ถูกต้องเพียงใด วิธีที่จะใช้ความกดดันทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชาในเวลาต่อมา โดยการระงับการค้าขายกับประเทศเหล่านั้น โดยเชื่อว่าจะทำให้ประเทศเหล่านั้นอ่อนเปลี้ยลงและยอมจำนนในที่สุดนั้น ก็เข้าทำนองเดียวกัน ซึ่งในทางเป็นจริงไม่มีผลประการใด นอกจากสร้างความบาดหมางและขัดแย้งกันขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจะปรับปรุงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

ข้อ ๕. สร้างความมั่นคง สิ่งที่ประชาชนปรารถนาอีกประการหนึ่งก็คือ การกำหนด

และดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นจะต้องก่อให้เกิดความมั่นคงแก่บ้านเมืองและประชาชน คือ สร้างความมั่นใจแก่ประชาชนในภาวะได้มีชีวิตอยู่โดยสันติสงบสุข คือ ไม่หวาดหวั่นต่อการคุกคามและการรุกรานจากภายนอก ซึ่งแน่นอน ถือเป็นภาระหน้าที่ของกำลังทหารและประชาชนในการป้องกันประเทศชาติ แต่จะต้องเข้าใจในขณะเดียวกันด้วยว่า ความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี และการอยู่ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านโดยสันติ ย่อมเป็นทางหนึ่งที่น่ามาซึ่งความมั่นคงของบ้านเมืองและประชาชน นโยบายที่ใช้กำลังทางทหารเข้าแก้ปัญหา กับประเทศเพื่อนบ้าน มีแต่จะสร้างความขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และในที่สุด นำไปสู่สงครามทำลายล้างกัน ซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของบ้านเมืองและประชาชนในที่สุด การดำเนินนโยบายต่างประเทศ จะต้องคำนึงถึงข้อนี้และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่กำลังแสวงหาสันติภาพ ความปรองดอง ความร่วมมือระหว่างประเทศ

เมื่อสงครามอินโดจีนยุติลง ได้มีผู้นำทางการเมืองและประชาชนคนไทยไม่น้อยที่กังวลและเป็นห่วงถึงผลที่จะเกิดขึ้น และกระทบกระเทือนกับประเทศไทย คนภายนอกบางคน รวมทั้งสหรัฐอเมริกา คาดว่าจะเข้าทฤษฎีโดมิโน คือ เมื่อประเทศในอินโดจีนทั้งสามล้ม จะมีผลทำให้ประเทศไทยพลอยล้มด้วย แต่อย่างไรก็ดี มีผู้นำทางการเมืองและประชาชนคนไทยบางส่วนที่มีความปรารถนาและเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามโดยสันติ ยุติการปฏิบัติการเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศทั้งสาม

ฟื้นฟูความสัมพันธ์ แสวงหาหนทางในการที่จะแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากการเข้าไปร่วมทำสงครามในอินโดจีนนั้นโดยลำพัง ในที่สุดจะได้อยู่ด้วยกันในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน คือ การกล้าสู้และยอมรับความจริงเกี่ยวกับการเข้าไปทำประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง (สำหรับลาวยังคงมีสถานทูตอยู่ แต่เวียดนามกับกัมพูชา ไม่มีความสัมพันธ์ทางทูตและสถานทูต) โดยเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๑๙ ท่านพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ สมัยรัฐบาล ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ได้เดินทางไปประเทศลาวและเวียดนาม เพื่อเจรจาและตกลงกับรัฐบาลทั้งสองประเทศ เพื่อปรับปรุงฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศทั้งสองบนมูลฐานการอยู่ร่วมกันโดยสันติ คือ เคารพในเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน ความเสมอภาค การได้ประโยชน์ร่วมกัน การไม่ยินยอมให้ต่างประเทศใช้ดินแดนของตนเพื่อเป็นฐานปฏิบัติการรุกรานโดยตรง หรือโดยทางอ้อม และเข้าแทรกแซงต่อประเทศอื่น หรือต่อประเทศในภูมิภาคนี้ การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ การค้า สำหรับกรณีของประเทศเวียดนาม นอกจากข้อตกลงและหลักการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ได้ตกลงจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางทูตและทั้งสองประเทศ คือ ไทยและเวียดนาม จะได้ปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับปัญหาอันเนื่องมาจากสงครามเวียดนาม คือ เรื่องการคืนเครื่องบิน เรือเดินทะเล และอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เจ้าหน้าที่ของเวียดนามได้ในอดีต ได้นำเข้ามาในประเทศไทย เรื่องการบริจาคเพื่อช่วยสมานแผลสงครามในเวียดนาม และปัญหาคนอพยพชาวเวียดนาม

ภายหลังจากการเริ่มติดต่อเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่นานนักได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยขึ้น ความพยายามในการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีนก็หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง จนมาสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๒๐ ประเทศไทยได้พยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศอินโดจีนทั้งสามอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง ในการแถลงนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ ก็ได้บ่งชี้ว่ารัฐบาลไทยมีเจตนาอันแน่วแน่ในการจะปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามในอินโดจีน โดยได้กำหนดไว้ว่า “จะส่งเสริมความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและกัมพูชาประชาธิปไตย” ซึ่งก็ได้การสนองตอบเป็นอย่างดีจากประเทศเหล่านั้น และจากโลกภายนอก นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ได้พบปะปรึกษาหารือกัน ทั้งที่กรุงเทพฯ เวียงจันทน์ และฮานอย เจ้าหน้าที่ไทยก็ได้มีการพบปะปรึกษาหารือกันในเรื่องการปรับปรุงความสัมพันธ์ และปัญหาเกี่ยวกับสงครามในอินโดจีน โดยได้ออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศสองครั้ง ยืนยันถึงหลักการที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติ และร่วมมือกันในการส่งเสริมเศรษฐกิจ การค้า และเปลี่ยนวัฒนธรรม และวิทยาการเทคโนโลยี รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นรูปธรรมขึ้น เช่น ในกรณีประเทศลาวเกี่ยวกับการทำแม่ข่ายซึ่งเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทย-ลาว

เป็นแม่น้ำแห่งสันติภาพและมิตรภาพ โดยได้ตกลงกันว่า จะดำเนินการให้เกิดผลอย่างจริงจัง เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกัน และหากมีปัญหาก็แก้ไขโดยสันติวิธีด้วยการพบปะเจรจากัน ในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ชายแดนปรึกษาหารือกัน และวางมาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริมการค้า การติดต่อสัญจรไปมาในแม่น้ำโขงทั้งสองฝ่าย จะผ่อนสั้นผ่อนยาวให้แก่กันในกรณีจำเป็นต้องผ่านเข้าไปในเขตแดนของอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อประโยชน์ทางการคมนาคมในแม่น้ำโขง ด้วยพาหนะที่ไม่มีอันตราย ในด้านการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ การค้า และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวิทยาการเทคโนโลยี ทั้งสองฝ่ายได้ทำความตกลงบริการเดินอากาศโดยฝ่ายลาวยินยอมให้เครื่องบินจากกรุงเทพฯ หรือจะมาลงที่กรุงเทพฯ บินผ่าน่านฟ้าลาวตามเส้นทางสายการบิน เอ.วัน ได้ ความตกลงการค้า การส่งสินค้าผ่านแดนทางฝ่ายไทยเสนอโครงการช่วยเหลือ ร่วมมือทางเกษตรกรรมแก่ลาว ฝ่ายไทยปรับอัตราราคาซื้อกระแสไฟฟ้าให้ลาว เกี่ยวกับปัญหาชายแดนเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่าย จะได้ร่วมมือและตกลงกันกำหนดระเบียบการเข้าออกไปมาหาสู่กัน กำหนดวิธีการอันจำเป็นเพื่อสะกัดกันและทำลายการเคลื่อนไหวใดๆของผู้ก่อการร้ายที่ใช้เขตแดนเป็นที่หลบซ่อนปฏิบัติการ ทั้งสองฝ่ายจะให้มีการศึกษา อบรมประชาชน ทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานอยู่ตามบริเวณแนวชายแดน ให้ตระหนักถึงเจตนารมณ์แห่งการเสริมสร้างมิตรภาพไทย-ลาว

ในกรณีของประเทศเวียดนาม นอกจากจะได้ตกลงกันเพื่อวางหลักการและแนวทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่อยู่ร่วมกันโดยสันติ เช่นเดียวกับประเทศลาวและรัฐบาลไทยในขณะนั้น ได้เจรจาและแสวงหาทางแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากสงครามเวียดนามที่ประเทศเราเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วย คือ ประเทศไทยกล้าสู้ความจริง ยึดมั่นในเหตุผลความชอบธรรม และผลประโยชน์ของประชาชนคนไทยเป็นหลัก โดยกำหนดแนวทางชะตากรรมของเราเอง ไม่ต้องให้ประเทศอื่น แม้แต่สหรัฐอเมริกา ซึ่งนำพาเราเข้าไปทำสงครามเวียดนามเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้ปรึกษาหารือกันถึงปัญหาสำคัญ ๓ ปัญหา ที่ฝ่ายเวียดนามได้หยิบยกขึ้นมา เมื่อท่านพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีต่างประเทศ ได้เดินทางไปฮานอย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งยังไม่ได้พิจารณาตกลงกัน และจะต้องนำมาปรึกษาหารือกันอีกคือ เรื่องการคืนเครื่องบิน เรือเดินทะเล และอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เจ้าหน้าที่ของเวียดนามได้นำเข้าเข้ามาในประเทศไทย เรื่องการบริจาคเพื่อช่วยสมานแผลสงครามในฐานะที่ไทยเข้าไปร่วมกับสหรัฐอเมริกาทำสงครามในเวียดนาม และเรื่องคนอพยพชาวเวียดนามซึ่งเข้ามาหลบภัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อประเทศทั้งสามทำการสู้รบกับฝรั่งเศสเพื่อกอบกู้เอกราช ในที่สุดสามารถชี้แจงให้ฝ่ายเวียดนามได้เข้าใจปัญหาและสภาพความจริง ความปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์อันดีและการร่วมมือกับประเทศเวียดนามในการฟื้นฟูพัฒนาประเทศ ผลที่สุดฝ่ายเวียดนามได้ยอมรับแนวทางแก้ไขที่ไทยเสนอ มีผลทำให้ฝ่ายเวียดนามไม่ยกเรื่องการเรียกร้องให้ฝ่ายเราส่งคืนเครื่องบิน เรือเดิน

ทะเล และอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ได้จากเวียดนามได้ เพราะตระหนักดีว่าเครื่องอุปกรณ์สงครามที่ไทยได้นำเข้าประเทศภายหลังจากนครเซี่ยงหนั้น เป็นของสหรัฐอเมริกา และเขาขนออกจากประเทศไทยหมดแล้ว ส่วนเรื่องการบริจาคหรืออื่นที่จริงคือ การชดใช้ค่าเสียหายจากสงครามนั้น ก็ให้เป็นในลักษณะการร่วมมือและช่วยเหลือด้วยความเห็นอกเห็นใจต่อกันทั้งสองฝ่ายแทน โดยได้ตกลงจะดำเนินการหลายอย่างเพื่อให้เป็นรูปธรรมและมีผลในการปฏิบัติในการร่วมมือและช่วยเหลือกันในทางเศรษฐกิจ การค้า เช่น ได้ตกลงทำข้อตกลงทางการค้า และความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ข้อตกลงว่าด้วยบริการการบินและการฟื้นฟูบริการทางไปรษณีย์และโทรคมนาคม รวมทั้งจะปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการประมง การปักปันเขตแดน นอกเหนือจากการยอมให้เครื่องบินที่ไปจาก หรือจะบินมาลงที่กรุงเทพฯ สามารถบินผ่าน่านฟ้าเวียดนามได้แล้ว ฝ่ายเวียดนามยังได้ปล่อยชาวประมงไทยและคืนเรือประมงที่ถูกจับ ทางฝ่ายไทยได้เสนอเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ดูเหมือนจะ ๒ เปอร์เซ็นต์ ให้แก่เวียดนามและลาว เพื่อใช้ซื้อสินค้าที่ผลิตในประเทศไทย โดยตกลงครั้งแรกในวงเงินหนึ่งร้อยล้านบาท และฝ่ายเวียดนามจะชำระคืนเป็นสินค้าถ่านหิน นับเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายกับประเทศเพื่อนบ้านเช่นนี้ ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ และการแก้ไขสถานะสงครามกับประเทศทั้งสามนั้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงฟื้นฟูความสัมพันธ์กับกัมพูชา ซึ่งภายหลังสงครามอินโดจีนยุติลง ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของ

กลุ่มพลพต-เซียวสัมพันธมิตร หรือกลุ่มเขมรแดง ในปัจจุบัน ซึ่งได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ และอุ้มชูจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เกิดการขัดแย้งด้วยกำลังอาวุธทางชายแดนไทย-กัมพูชา โดยหน่วยกำลังของกัมพูชาได้รุกรานเข้าโจมตีหมู่บ้านในดินแดนไทยตามชายแดน จนฝ่ายไทยต้องนำเรื่องไปร้องเรียนสหประชาชาติ และได้ออกสมุดปกขาวประณามการรุกรานของกัมพูชา ซึ่งได้รับการเห็นใจและสนับสนุนไปทั่วโลก แต่อย่างไรก็ดี รัฐบาลไทยในขณะนั้นยึดมั่นในนโยบายในการจะปรับปรุงฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนทั้งสาม จึงได้พยายามพบปะเจรจากันกับรัฐบาลกัมพูชา ภายใต้พลพต-เซียวสัมพันธมิตร โดยอาศัยผ่านทางสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งในที่สุด ก็ได้เริ่มเปิดเจรจาดิดต่อกันโดยเอียงซารี รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศกัมพูชา ได้เดินทางมากรุงเทพฯ และนายกรัฐมนตรีไทยในสมัยนั้น พลเอกเกรียงโกมลไปกรุงพนมเปญ เพื่อปรึกษาหารือกับรัฐบาลกัมพูชา ในการปรับปรุงฟื้นฟูความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ทำนองเดียวกับลาวและเวียดนาม แต่ต่อมาไม่นาน กลุ่มเขมรแดง เขมรแดง-ฮุนเซน ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลพลพต-เซียวสัมพันธมิตร ด้วยการสนับสนุนทางกำลังทหารจากเวียตนาม ได้ยกกำลังเข้าโค่นล้มรัฐบาลสำเร็จ และขึ้นปกครองกัมพูชา ฝ่ายกำลังของพลพต-เซียวสัมพันธมิตร ได้ล่าถอยหลบมาอาศัยชายแดนไทย เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลเขมรแดง และเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับประเทศอินโดจีนอยู่ในขณะนี้ ซึ่งจะได้พิจารณากันโดยลึกซึ้งต่อไป

จากข้อความจริงดังกล่าวมาข้างต้น จึง

มองเห็นได้ว่าในระยะรัฐบาลท่าน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ แม้จะเป็นระยะเวลาไม่นาน ประเทศไทยได้เริ่มวางหลักการแนวทางปูพื้นฐานในการปรับปรุงส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีนทั้งสามไว้ โดยสอดคล้องกับความปรารถนา และผลประโยชน์ของประชาชน คือ การอยู่ร่วมกันโดยสันติ สร้างความปรองดองและร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจ การค้าเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคนี้ ประเทศไทยได้กำหนดแนวทางนโยบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีนทั้งสามโดยอิสระ ปราศจากการแทรกแซงชักจูง แนะนำ ถูกครอบงำ หรือภายใต้อิทธิพลของแต่ละประเทศ เป็นไปตามคำเตือนสติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ซึ่งเชิญมาตอนต้นว่า *“อย่าลืมว่าคนไทยก็มีสมองคิด จะมอบให้ชนชาติอื่นมาแนะนำให้คิดหรือคิดแทนเราไม่ได้”* และนอกจากนั้นอาศัยการยึดมั่นในเหตุผล ความชอบธรรม ยุติธรรม และเสมอภาค ยืนอยู่บนขาของตนเอง ประเทศไทยสามารถแสวงหาความเข้าใจ ความปรองดอง ความตกลง และแนวทางในการปรับปรุง ความสัมพันธ์และแก้ปัญหาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านได้

แนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และสงครามอินโดจีน

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๘ ภายหลังจากสงครามอินโดจีนยุติลง โดยกองกำลังของประชาชนปฏิวัติในประเทศอินโดจีนเป็นฝ่ายมีชัยต่อกำลังของกองทัพสหรัฐอเมริกา เพียง

๒ เดือน ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ไปปาฐกถาในงานชุมนุมนักเรียนไทย ที่เมืองบัวดีแอร์ ฝรั่งเศส “เรื่องอนาคตของเมืองไทยกับสถานการณ์ของประเทศเพื่อนบ้าน” ซึ่งหัวข้อปาฐกถานั้นน่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น เพราะหลังจากรัฐบาลประชาชนปฏิวัติ ซึ่งได้ต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพมาเป็นเวลานาน ได้ขึ้นมาบริหารประเทศในอินโดจีน คนไทยบางคนและนักวิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศต่างก็ผวาหวาดกลัวเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทำนองเดียวกัน อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทยในปาฐกถาครั้งนั้น ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และสงครามในประเทศอินโดจีน ดังนี้

๑. ต่อความผวาหวาดกลัว การเปลี่ยนแปลงในประเทศอินโดจีนจะตามมาเกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น จะมีเฉพาะในหมู่เศรษฐีเจ้าสมบัติที่คิดจะนำเงินออกต่างประเทศ เพราะเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะกระทบกระเทือนกับผลประโยชน์ส่วนตัว ส่วนคนยากจนก็คงไม่วิตกกังวลกับการโฆษณาชวนเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงจะริบทรัพย์สมบัตินั้น เพราะคนจนไม่มีทรัพย์สมบัติอะไรจะให้ริบ ซึ่งความจริงก็ปรากฏต่อมาว่า เฉพาะผู้ทรยศต่อชาติและสร้างความรำรวยมาโดยอาศัยการฉ้อราษฎร์บังหลวงเท่านั้นที่จะถูกริบทรัพย์สมบัติ สำหรับข้าราชการก็เฉพาะผู้อยู่ในตำแหน่งสูง มีส่วนในการก่อสถานะสงครามให้เกิดขึ้นระหว่างไทยกับประเทศอินโดจีนที่ต้องทำสงครามต่อไป โดยเกณฑ์ลูกหลานกรรมกรชาวนามารบเพื่อรักษาฐานะของตนไว้ ส่วนข้าราชการผู้น้อยและระดับกลางบางคนก็ไม่สนใจว่า การเปลี่ยนแปลงในประเทศเพื่อนบ้านจะกระทบกระเทือน

ถึงตนหรือไม่ ความผวาหวาดกลัวเช่นนั้นเกิดจากประเทศไทย และคนไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสงครามจิตวิทยา และสงครามโฆษณาชวนเชื่อมาเป็นเวลานาน ซึ่งวาดภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์นั้นเป็นยักษ์ปิศาจที่จะมาคร่าชีวิตมนุษย์

๒. ต่อปัญหาที่ว่า การเปลี่ยนแปลง เช่นในประเทศอินโดจีนนั้น จะเกิดขึ้นกับประเทศไทยหรือไม่ ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้อธิบายตามกฎของธรรมชาติว่า การเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความไม่ต้องการของความนึกคิดของบุคคล คือ มิใช่ความใคร่ความอยากได้ภาวะอย่างใดพระพุทธรองค์เรียกว่า “ภวตัณหา” หรือความไม่ใคร่ ความไม่อยากได้ภาวะอย่างใด ซึ่งพระพุทธรองค์เรียกว่า “วิภวตัณหา” สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจาก “ภวตัณหา” หรือ “วิภวตัณหา” ที่ตั้งอยู่บนรากฐานทางจิตของบุคคล กฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่ประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม คือ กฎแห่งความเป็นอนิจจัง ซึ่งพระพุทธรองค์ได้ทรงสอนไว้ว่า คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ก็เติบโตไปได้ถึงขีดที่ไม่อาจเติบโตต่อไปได้ ก็เข้าสู่ความแก่ ความเจ็บ ในที่สุดก็ตาย ฉันทิดก็ดี ระบบสังคมของมนุษย์ก็เป็นไปตามกฎเช่นนั้น คือ ระบบสังคมมนุษย์จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง คือเปลี่ยนแปลงจากระบบที่มีการกดขี่ เบียดเบียน ไปสู่ระบบที่ปราศจากการกดขี่เบียดเบียนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์นั้นกินระยะเวลายาวนานชั่วชีวิตคนรุ่นหนึ่ง อาจจะประสบพบเห็นเพียงส่วนหนึ่งเท่าที่ตนมีอายุยืนยงอยู่ได้ การเปลี่ยนแปลงสังคมมนุษย์ชาติหนึ่งอาจจะเป็นไปโดยวิถีสันติหรือโดยวิถีไม่สันติ การ

ที่มนุษย์ของบางประเทศใช้วิถีไม่สันติในการเปลี่ยนแปลง ก็เพราะระบบสังคมเก่าที่ได้กีดกันทางนิตินัยหรือทางพฤตินัย หรือทั้งสองทางมิให้มนุษย์ใช้วิถีสันติได้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องใช้วิถีสันติไม่สันติ พลั้วแห่งความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมหนึ่ง ๆ ก็คือ พลั้วของมวลราษฎรแห่งสังคมนั้น ๆ นั่นเอง คือราษฎรส่วนมากที่ได้รับความคิด ชัดสน และถูกกดขี่เบียดเบียน จึงต้องการหลุดพ้นจากการนั้น อันเป็นวิสัยตามธรรมชาติของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงก็เป็นตามสภาพและสัญลักษณ์พิเศษเฉพาะแต่ละสังคม เช่น วิถีของกัมพูชาเป็นอย่างหนึ่ง วิถีของเวียดนามเป็นอย่างหนึ่ง และวิถีของลาว ก็เป็นอย่างหนึ่ง

สรุปก็คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศอินโดจีนคือ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา เกิดจากกฎแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมนุษยชาติดังกล่าวมาข้างต้น เป็นเรื่องเปลี่ยนแปลงไปตามกฎแห่งความเป็นอนิจจังของสังคมนุษย์ ไม่มีผู้วิเศษใดจะต้านทานได้

๓. แนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับการที่สหรัฐอเมริกาเข้าไปทำสงครามในประเทศอินโดจีน และประเทศไทยเข้าไปร่วมด้วยนั้น ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้มีความเห็นคัดค้านไม่เห็นด้วยในนโยบายนั้นตลอดมาแต่ต้น ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนบทความและให้สัมภาษณ์แก่วารสารบางฉบับนอกจากได้วิพากษ์วิจารณ์แล้ว ยังได้ชี้แนะให้รัฐบาลไทยเลิกสถานะสงครามกับประเทศทั้งสามในอินโดจีน คือ ให้ประเทศไทยหยุดการเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามปราบปรามประชาชนในอินโดจีนที่ต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพของเขา รวมทั้งระงับการดำเนินการทางสงคราม

จิตวิทยาและสงครามโฆษณาชวนเชื่อ เป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศในอินโดจีน เมื่อสงครามอินโดจีนสิ้นสุดลง โดยสหรัฐอเมริกาแพ้สงครามและถอนกำลังกลับ ก็ให้ประเทศไทยซึ่งเข้าร่วมในสงครามกับสหรัฐอเมริกา เผชิญหน้าและแก้ปัญหาเกี่ยวกับประเทศในอินโดจีนทั้งสาม โดยลำพัง ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ชี้แนะให้ประเทศไทยรับดำเนินการเจรจาเพื่อเลิกสถานะสงคราม และสถาปนาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศทั้งสามในอินโดจีน นอกจากนั้นในฐานะที่ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นนักกฎหมาย ยึดถือความเป็นธรรม ความถูกต้องเป็นหลักในการแก้ปัญหา ไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะผลประโยชน์ของประเทศตนฝ่ายเดียว ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้มีความเห็นว่า สหรัฐอเมริกาจะต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายสงครามหรือค่าปฏิกรรมสงครามเพื่อทดแทนการสูญเสียทรัพย์สินและชีวิตของประชาชนจำนวนหลายล้านคน ประมาณถึง ๑๐ ล้านคน จากลูกระเบิดที่เครื่องบินสหรัฐอเมริกานำไปทิ้ง เพื่อชนฆ่าประชาชนในอินโดจีน จำนวนลูกระเบิดมีน้ำหนักรวมกันเกินกว่า ๓ เท่า ของลูกระเบิดที่สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งลงในสมรภูมิต่าง ๆ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สำหรับประเทศไทยในฐานะที่เข้าไปมีส่วนร่วมรบกับสหรัฐอเมริกา โดยให้ดินแดนเป็นฐานทัพอากาศและเรือของสหรัฐอเมริกา และส่งกำลังทหารไปร่วมรบบางส่วน ก็ย่อมจะต้องมีส่วนในการรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายเช่นกัน และท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ชี้แนะให้รัฐบาลไทยเปิดการเจรจาเรื่องนี้กับประเทศในอินโดจีน เพื่อเลิกสถานะสงครามและฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แนวทางตามที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้มีความเห็นและ

ชี้แนะนี้ ก็สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยในการพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์ และได้แก้ไขปัญหาจากสงครามกับประเทศทั้งสามในช่วงระยะเริ่มต้น ก่อนที่จะเกิดปัญหากัมพูชาดังกล่าวมาแล้วตอนต้น

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๑ ผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านปรีดี พนมยงค์ ที่บ้านชานกรุงปารีส ท่านได้สอบถามเกี่ยวกับความพยายามในการฟื้นฟูความสัมพันธ์และการแก้ปัญหาอันเกิดจากสถานะสงครามกับประเทศอินโดจีน ซึ่งรัฐบาลไทยในขณะนั้นกำลังดำเนินการอยู่ ท่านได้มีความเห็นสอดคล้องด้วย และยังแสดงความยินดีที่รัฐบาลไทยสามารถเจรจาและสร้าง

ความเข้าใจกับเวียดนามได้ด้วยดี ไม่ทำให้ปัญหาเขตแดนค่าเสียหายจากสงครามหรือการรักษาผลประโยชน์เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์และความร่วมมือกัน

สุดท้ายของการปาฐกถานี้ ก็ใคร่ขอเรียนไว้ด้วยว่า ที่ได้พยายามปาฐกถายืดยาว ไม่ได้มีเจตนาที่จะตำหนิติเตียนหรือวิพากษ์วิจารณ์ผู้หนึ่งผู้ใด เป็นเพียงต้องการให้ข้อมูลและแนวความคิดเพื่อประกอบการพิจารณา ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประชาชนคนไทยอันแท้จริง

ต่อไปนี้เป็นข้อความโฆษณาบุหรีของโรงงานยาสูบไทย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง บุหรีที่โฆษณา ได้แก่ “หม่อง” กับ “ประตูลี”

ประโคนหม่องระวีราชาน	สิงคโปร์อันเนื่อง
บุหรีหม่องประเคิมเคียง	ตลาดคู่ประตูลี
ผิว่าดองสักหนึ่งมวน	ก็จักชวนให้คิดใจ
สูบหม่องประตูลี	บุหรีไทยจะถาวร

สงสัยว่า คำโฆษณาตั้งข้อความข้างบนนี้ ถ้าทำกันในสมัยนี้ จะผิดกฎหมายหรือไม่ อย่างไร เพราะรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร กำลังรณรงค์ต่อต้านและปราบปรามการสูบบุหรี่อย่างแข็งขันอยู่ในทุกวันนี้